

Asia: VN/15285/2021

HE laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtävayhtiön perustamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

2 §. X Oy:n tehtävät ja toimiala

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta sen ensisijaisena tavoitteena ei olisi tuottaa liikevoittoa. Toimintaa tulisi ehdotuksessa harjoittaa niin, ettei se vääristä kilpailua. Momentissa säädettäisiin myös, että yhtiön tuottamien palveluiden hinnoittelun tulee olla markkinaehtoista. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Avoimille markkinoille tuleva julkisesti subventoitu toiminto vääristää aina kilpailua. Esityksessä kilpailun vääristyminen on tunnistettu ja sitä on pyritty huomioimaan. Jos toiminta käynnistyy aluksi kahdella -kolmella (suurehkolla) paikkakunnalla ja koskee n. 1000 työntekijää, kilpailu ei ainakaan koko maan mittakaavassa vääristyne, paikkakuntaakohtaisesti ehkä jonkin verran. Kilpailua vääristävä vaikutus on syytä tutkia samalla kun toiminta käynnistyy. Kaikin puolin avoin toiminta edistää X Oy:n positiivisen maineen ja yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden saavuttamista.

Esityksessä ei ole arvioitu tai asetettu tavoitetta, mikä olisi toiminnan vakiintunut volyymi. Se olisi syytä arvioida, jolloin myös olisi helpompi arvioida toiminnan vaikutukset niin positiivisessa kuin negatiivisessakin mielessä. Myöskään ei ole avattu, minkä kokoisilla ja kuinka laajalla maantieteellisellä alueella yhtiö aikoo toimia. Esityksessä olisi syytä hahmotella ainakin alustava liiketoimintasuunnitelma ja tavoitteet, jotta niin kilpailunäkökohtia kuin yrityksen menestymisen edellytyksiä voisi arvioida. Nyt esityksessä on kolmenkymmenen miljoonan pääomalla ja liiketaloudellisen periaattein toimintaan lähtevästä yhtiöstä varsin avoin ja yleispiirteinen kuvaus

Pykälän 5 momentissa säädetään, että yhtiö tuottaa EU:n valtiontukisääntelyssä tarkoitettuja yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin tarkoitettuja palveluja (SGEI) ja että siihen sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). Onko teillä tähän lausuttavaa?

X Oy tulee toimimaan suurelta osin valtion budjettirahoituksella, joten EU:n valtiontukisääntely lienee syytä kattavasti huomioida. Ostopalvelujen käyttö on toiminnassa todennäköisesti tarpeen, joten on syytä määritellä yhtiö hankintalakia noudattavaksi valtion hankintayksiköksi. Molemmat seikat edistävät myös avointa toimintaa ja vähentävät kilpailun vääristävää vaikutusta.

3 §. Yhtiön toiminnan kohdistuminen

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yhtiöön työllistettävien kohderyhmästä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Osatyökykyisyyden määrittely on tulkintaa vaativa ja suhteessa henkilölle suunniteltuun työhön. Esityksessä on pyritty vähentämään osatyökykyisyyden määrittelyn tulkinnanvaraisuutta määrittelemällä kohderyhmäksi ne, joiden mahdollisuudet sopivan työn saamiseen ovat olennaisesti vähentyneet asianmukaisesti todetun sairauden, vian tai vamman vuoksi. Lisäksi määritellään yhtiöön työllistäminen viimesijaiseksi keinoksi ja antamalla yhdelle työ- ja elinkeinotoimistolle yksinoikeus ohjata osatyökykyisiä perustettavan yhtiön palvelukseen. Edellytyksenä on lisäksi, että henkilö on halukas työllistymään.

Edellä mainitut kriteerit vähentävät tulkinnanvaraisuutta. Henkilön halukkuuden työllistyä määrittäminen yhdeksi kriteeriksi on myös kannatettavaa. Asianmukaisesti todettu sairaus, vika tai vamma edellyttää lääketieteellistä arviointia, ja muodostuu keskeisimmäksi kriteeriksi. Se toisaalta rajaa pois joitain selkeitä osatyökykyisyyden tekijöitä (esim. tietyt maahanmuuttajaryhmät). Työkyvyn arvioinnin tarve tulee kasvamaan, mikä lisää ostopalvelujen käyttöä ja niihin ohjaamiseen tarvittavaa työpanosta.

Lain perusteluissa olisi syytä korostaa sellaista työkyvyn arviointia, jossa tunnistetaan vahvuuksia ja jäljellä olevaa työkykyä ja sen tuomia mahdollisuuksia työmarkkinoilla. Riskinä on, että diagnoosikeskeisyys ja viimesijaisuus sulkee näkymiä, leimaa työnhakijaa ja heikentää työnhakijan osallisuutta sekä yhtiön kiinnostavuutta. Myös työnhakijan omaa arviota omasta työkyvystä ja osallistamista rekrytointiprosessiin on syytä korostaa.

Esityksessä jää kuitenkin epäselväksi mikä taho ja millä kriteerillä tekee lopullisen arvion osatyökykyisyydestä. Myös viimesijaisuus olisi syytä määritellä tarkemmin. Tarkoittaako viimesijaisuus, että tietyt palvelut olisi käytävä ensin läpi? Työpaikalla järjestettävä tuki ja jatko-ohjaus pysyvämpään työhön jää niin ikään epäselväksi kenen vastuulla se on. Vastuiden epäselvyyttä lisää vielä se, että valintaprosessi on monipolvinen. Vastaako määrittelyistä paikallinen TE-toimisto, vastuu-TE-toimisto vai yhtiö? Kaikkien vastuu ei yleensä ole sitten kenenkään vastuulla.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että työ- ja elinkeinotoimisto valitsisi kohderyhmäkriteerit täyttävistä työnhakijoista ne, jotka asetettaisiin ehdolle yhtiön palvelukseen. Yhtiö voisi rekrytoida palvelukseensa ainoastaan tästä ehdolle asetettavista henkilöistä työllistäessään osatyökykyisiä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Esityksen mukaan yksi TE-toimisto ottaisi kaikilta TE-toimistoilta vastaan ehdotuksia X Oy:n työllistettäväksi halukkaista ja kriteerit täyttävistä henkilöistä. Paikalliset TE-toimistot voisivat edelleen ottaa ehdotuksia vastaan mm. KELA:lta ja sosiaaliviranomaisilta. Vastuutaho ohjaisi asiakkaita edelleen X Oy:n palkattaviksi. Hallinnollisen eriyttämisen takia näin lienee syytä toimia, vaikka rekrytointiprosessista muodostuukin monivaiheinen ketju. Mikäli toiminta kasvaa maan laajuiseksi, käytännössä vastuu -TE-toimiston on varsin vaikea arvioida ehdokasta ja tuntee paikallista työmarkkinaa ja kilpailutilannetta, joten paikallisten TE-toimistojen osaaminen ja kriteerien mukainen toiminta korostuu. Kaksinkertainen arviointi näyttäytyy asiakkaalle korkealta kynnykseltä ja tuo TE-toimistoon päällekkäistä työtä sekä luottamuksellisten tietojen siirron hankaluutta.

Mikä olisi perustettavalle erityistehtäväyhtiölle sopiva nimi?

Muita huomioita ja kommentteja esitysluonnoksesta

Onko teillä muuta lausuttavaa?

Osatyökykyisten pääsyn edistäminen ns. oikeisiin töihin on kannatettava asia. Toiminta käynnistyy aluksi pienimuotoisempana vain muutamalla paikkakunnalla, mikä antaa mahdollisuuden muuttaa kurssia, jos se on tarpeen. Kokeilutyypistä liikkeelle lähtevä ja asteittain skaalautuvasti kehittyvä palvelumalli on varsin suositeltava, joskin turhan harvoin käytetty tapa kehittää uusia työvoimapalveluja. Toiminnan vaikutuksia ulkopuolelta arvioivalle ja tutkivalle taholle on myös syytä varata resurssia.

Työnhakijoille suunnattu palvelujärjestelmä on pirstaleinen kokonaisuus, minkä esityskin tunnistaa. Osatyökykyisille on suunnitteilla tai pilotoinnissa useita hankekokonaisuuksia. Tässäkin tapauksessa tuodaan uusi palvelu eikä vanhaa poisteta tai yhdistellään, joten palvelujärjestelmän pirstaleisuus ja resurssien mahdollinen päällekkäisyys ei tämän seurauksena ainakaan vähene.

Vesakoivu Reijo
Pohjois-Karjalan ELY